

SZÉPIRODALMI

FIGYELEŐ.

Második félev, 14-ik szám.

Szerkesztői szállás,

hová a lap szellemi részét illető küldemények utasítandók: Üllői-ut és 3 pipa-utca sarkán 11-ik szám.

Megjelenik e lap csütörtökön.

Előfizetés helyben házhoz hordva, vidéken postai szétküldéssel, félévre 5 ft. egész évre 10 ft.

Kiadó hivatal,

hová az előfizetési pénzek s minden a lap anyagi részét illető dolgok utasítandók Egyetem-utca 4-ik szám.

KÉT Ó-SZÉKELY BALLADA.

(Folytatás.)

A nép- és műköltészet származási körülményeiből könnyen megérthetni a jellemző különbségeket is. A népköltészet nem ismer költői egyéniséget. Mintha minden műve egyetlen költőtől származnék, most lelkesültebb, majd kevésbé lelkesült, még erőteljes vagy már hanyatló, de ugyanegy költőtől. Valóban itt a nép maga szól, s csak olyat, mi az egésznek lelkéből forrott ki. A hagyomány és közérzés háttérbe szorít mindennemű kiválón alanyi és egyéni felfogást. Tárgya nem előre kigondolt, hanem megtörtént, átélt, mely századokon át észrevétlen képződik, alakul költőivé. Nem arra törekszik, hogy másokra hasson; hanem, hogy kibeszélje emlékeit, fájalmát, örömet. Ezért se nem ismeri, se nem keresi a hatás eszközeit s legtöbbször a valósággal legnagyobb egyszerűséget párosít. Távol van tőle minden mesterséges ékitmény, hosszan kivitt hasonlat, gondos szinezés, hatásra számított fordulat. Minden idegen tárgyat és formát eltol magától vagy a mit valaha átvett, annyira megváltoztatta, átídomította, hogy egészen vérévé vált. Felfogásában naiv, előítéletes, babonás, előadásában plasztikai, jellemző s tele idiotismussal. Az elbeszélő nemből nyugalom, célra törekvés s némi töredékesség jellemzik, a lyrában pedig merész szökdelés s inkább belső, mint külső kerekdedség, s mindenk fölött az énekelhetőség. Megvannak hagyományos formái, melyeket soha sem vet el. Tárgyban és formában conservatív s csak annyiban újít, a mennyiben a régin részben

változtat vagy újat ékel be a régibe. Innen minden népköltészetben a tömérdek variáns, innen különböző tárgyú költeményekben ugyanazon kezdő és bevezető sorok s más nemű ismétlések. Folyvást egy körben mozog, a mythos, hős kor és falusi élet körében, folyvást ugyanazon eszményei, meggyőződései és előítéletei vannak. Egyszerű primitív viszonyokat tárgyal, és soha sem complicált, de annál erősb szenvedélyeket. Nem illemes, de szemérmes, nem finom, de gyöngéd, nem választékos, de annál természetesb. Soha sem akar semmit bebizonyítani, de azért mindig megvan alapeszméje. A phantasia és érzés leánya, kit nem vénit a reflexio. A költészet négy nemei közül csak kettőt mivel: az epikait és lyrait, a drámai- és didaktikainak rendszeren inkább csak elemei vannak meg benne. Az eposz s mi ezzel rokon, mint ballada, népmese, a felé hajlik legnagyobb előszeretettel. E téren nem versenyezhet vele a műköltészet. Az eposz, a monda neki történelem, melyben hiszen mint valami igazban s e hit elősegíti lelkesülését. A népmesét, legalább részben, már nem hiszi, némi ironiával áll vele szemközt, miből aztán humora fejlődik. Lyrája tulajdonképp táncz és zene. Együtt születnek, sokszor előbb a táncz és dallam, mint hozzá a vers. E legsubjectivebb nemből is a nép subjectivitása nyilatkozik s nem az egyéneké. A mit más néptől vesz át, szintén nem egy-egy kiváló egyéniség műve. Események szivárogtatják át, idő és benyomások készítik elő, az egész dolgozza föl. Szóval a népköltészet sokban

hasonlít a nyelvhez, melyet szintén az összes nép, szintén miveletlen korszak állít elő, de azért az emberi szellemnek egyik legbámulatosb, legfönségesb műve.

A műköltészetben a költői egyéniségek nyomulnak előtérbe. Nem annyira az egyesek vannak a tömeg hatása alatt, mint inkább az egyesek uralkodnak a tömegben. Különböző irányok és iskolák alakulnak. Minden osztálynak megvan a maga kedvencz költője, minden költőnek a maga kedvencz eszméje, tárgyai. A hagyomány nem szent, a közérzést néha maga a költő bátorodik teremteni. A jelesb műköltőket is jellemzi ugyan az, hogy együtt éreznek nemzetekkel, a hagyományokból dolgoznak, s többé-kevésbbé osztoznak még nemzetök előitéleteiben is. Azonban egyéniségök még sem enyészik el, csak összeolvadni töreksznek nemzetekkel, egészen nem olvadnak belé s a legtöbbször épen annyit adnak magukból, mint vesznek a közszellemből. Goethe és Schiller például a legélesebben fejezik ki a német szellemet, mégis mily különbség van köztök, mindenik megtartja egyénisége sajátosságait s mindenik csak részben fejezi ki nemzetét. Néha az is megtörténik, hogy a műköltő megelőzi korát, későre lesz népszerű, aztán ismét feledésbe süllyed s egy új korszaknak kell életre ébreszteni, mi a népköltészetben mind lehetlen. Példa reá Shakespeare és Milton. S a műköltészet e szakadatlan változását nemcsak tisztán politikai változások idézik elő, nagy szerepet játszik benne a reflexio, a tudomány is. A philosophia, történelem, nyelvészet, idegen irodalmak tanulmányai sokképen hatnak reá s folyásának új-új utat szabnak. Nincs európai műköltészet, mely a klasszikai irodalmak jármát ne viselte volna, aztán az angol épen úgy meghódolt a francia műköltészetnek, mint a francia az olasznak s a német majd mindeniknek. Dantén épen úgy megérezhetni a középkor theológiáját és philosophiáját, mint Voltaireon a XVIII. század encyclopaedistáit, Schilleren Kantot, az újabbakon Hegelt. A német romantikának a középkori művészet és irodalom iránti érdek adott életet, épen mint a francziának azok a történelmi és irodalmi tanulmányok, melyek a XVIII. század hatását igyekeztek ellensúlyozni. A műköltészet majd minden

idegen eszmét és formát fölvesz, sok ugyan, kivált a formák körül nem válhatik vérévé, de azért mivel, sőt a keresztyén polgárisodás és miveltség solidaritásánál fogva sokban hasonlít egymáshoz majd mindenik európai nemzet költészetete. Ily érintezési pontok megvannak ugyan az egymással nem igen közlekedő nemzetek népköltészetében is, de ez az emberi szellem östermészetete ugyanazonságából foly, míg amott a miveltség és irodalmi tanulmányok eredménye.

A műköltészet tárgyban és formában forradalmi, mindig újra és eredetiségre törekszik. Tárnya nem annyira megtörtént mint kigondolt, nem annyira átélt, mint képzelt. A kitünőbb műköltők ugyan szintén arról szoktak költeni, mit átéltek, de soha sem annyira, mint a nép s még e sajátóságuk is csak egyéniségöket tolja előtérbe, holott a népköltészetben az egész nép áll előttünk. A műköltő mindig arra törekszik, hogy megindítson, nevetessen, hasson. Ezért keresi a hatás eszközeit, ezért a műkölteményekben annyi mesterséges ékitemény, bonyodalom, fordulat, egész az izletelenségig. Még a legnagyobb műköltő sem találja meg e tekintetben mindig a helyes utat. A keresztyén korszak legnagyobb költőjében, Shakespeareban is feltűnik az élcz tulságos hajhászata, melylyel annyira hatni kívánt hallgatóira. A műköltő felfogásába továbbá mindig belevegyül a reflexio, épen mint olvasóinál. A phantasiának mindig szenvedni kell valamit — néha sokat — az az értelem skepticismusa miatt. Előadása szabatos, választékos, de egyszersmind nem oly erőteljes és plasztikai. Illedelmesb, mint szemérmes, bölcsőbb, mint erkölcsös. Sokszor akar valamit bebizonyítani, néha művének compositioja egy egész syllogismus s alakjai abstract eszmék. Olykor épen erőt vesz rajta a tanítási düh s vannak korszakok, midön egyedüli eszménye a tanköltészet. Változatosságra távolról sem lehet összehasonlítani a népköltészetet a műköltészettel. A műköltészet minden stylt és genret felölel. Épen úgy fülünkbe csengenek a népköltészet utánzott hangjai, melyek eredetijét dajkánktól hallottuk, mint a klasszikai világ eszméi és érzései, melyeket tudományos miveltség nélkül nem élvezhetni. Meghalálhatni itt a nagy és kis költők

különböző csoportozataiban az emberi kedély és jellem mindenemü nyilatkozatát a legegységesebb részletekig, találhatni itt mindent, de mindent, s olykor csak magát a költészetet nem. A műköltészet a költészet minden nemét miveli, sőt új fajokat is terem. Legkevesebb szerencsége van az eposzhoz, mely leginkább csak akkor sikerül neki, ha a népköltészet nyomain jár. A drámában már szerencsés, sőt e nemet magas fejlődési fokra szokta emelni, ha a hagyományok földjén verhet gyökeret s népszellemből szív életető erőt, mint a hogy a görög drámaíróknál és Shakespearenál történt. Lyrája többé kevésbé megválnak a zenétől. Inkább az olvasó, mint az énekes számára költ. Az ódában, elegiában sokszor felülmulja a népköltészetet, a dalban ritkábban vagy csak úgy, ha a népköltészettől tanul.

Goethe, Burns, Petőfi a népköltészettől tanultak sokat, ezért nemzetök legjelesb dalköltői. E téren Goethe épen úgy felülmulja Schillert, mint Burns Byront, mint Petőfi minden magyar költőt. A balladára nézve ugyanez áll. A regény, tanköltemény, satyra és humor majdnem kizárólagosan a műköltészet termékei. E fajok csak miveltebb korszakokban állhatnak elő, a miveltség épen úgy életető levegőjök, mint bizonyos romlottság, legalább annyi, mennyit a kifejlett állami vagy társadalmi élet okvetlen magával hoz. De kiválón jellemzi e mellett a mű- és népköltészetet az a körülmény, hogy a műköltészetnek több megújodási korszakai lehetnek, arany korát kétszer is megérheti, a népköltészet csak egyszer virágzik s többé sohasem.

GYULAI PÁL

(Folytatjuk.)

BELIRODALOM.

ÖNBIRÁLAT. Irta Arisztidesz. Lipse 1862. Gerhard Volfgang. (Folytatás.)

E lap körénél fogva nem ereszkedhetünk szerzőnk állításainak részletes fejtegetésébe s csak az irodalmi viszonyokra vonatkozókat szándékunk bővebben fejtegetni. Még azt a sületlen rágalmat sem czáfoljuk meg, hogy Magyarországon a kicsapongó és aljas életmód által országos hirre és dicsőségre lehet vergődni a méltánylás értelmében. A józan olvasóra bizzuk kiválasztani, mi igaz mi nem szerzőnk fejtegetésében, úgy sem kell nagy fejtörés hozzá s az egész rajznak csak egyetlen egy pontjára teszünk némi czáfoló észrevételt.

Szerző azt hiszi, hogy társadalmunk 1849 óta mindinkább sülyed s ily nemű bajaink mind kétségbeejtőbb alakot öltenek. Az igaz, hogy a köz és magánjogi állapotok mindig nagyon hatnak a nemzetek társadalmi és erkölcsi viszonyaira s e tekintetben a közelebbi tíz év rendszere a mi társadalmunkra is elég kártékonyan hatott, de nem igaz az, szerzőnk épen ezt állítja, hogy ott is, hol többé kevésbé tőlünk függött valami, mert egészen nagyon kevés függött tőlünk, hátrább vagyunk mint 1848 előtt s még csak egy kissé sem haladunk előre. A kereskedelem, az ipar, a munka bizonyosan nagyobb tiszteletben részesül Magyarországon most, mint azelőtt, ha nem is épen annyiban, mint kellene. Már magában az a körülmény, hogy multunknál vagy elveinknél

fogva ki voltunk zárva egy csoport hivatalból, sok embert arra kényszerített, hogy más pályát keressen s máskép neveltesse gyermekeit. Pesten annyi magyar kereskedő-segéd, a bécsi polytechnikumban annyi magyar tanuló soha sem volt, mint a közelebbi tíz év alatt. A magyar mesteremberek növekedő számát Pesten mindennap tapasztalhatni, sőt vannak szakok, melyekben a magyar mesteremberek a legkitünőbbek, mi régebben ritkaság volt. Egyébiránt nagy hibája szerzőnknek, hogy ő csak azt veszi magyarnak, kinek tős-gyökeres magyar neve van s úgy Pest, mint a vidék hazafias, bár idegen eredetű, kereskedőit, gyárosait, iparosait nem számítja be, a magyarországi kereskedelem és ipar megítélésében. Ez épen oly eljárás, mint a midőn Bach idejében a nép összeírásakor nem azt nézték, ki vallja magát magyarnak, hanem azt, hogy valamiképen ne üssön ki sokra a magyarok száma, s minden nem épen legmagyarosb hangzásu nevet a más nemzetiségek számába tudtak be.

Vidéki városainkat illetőleg sincs igaza a szerzőnek. Tagadhatlan tény, hogy önhibájokon kívül adósságba merült városaink sokat tettek, községileg vagy társulatilag, az anyagi és szellemi jó emelésére. Említsük-e az új iskolák keletkezését vagy a régiak erősbitését, kivált a protestansoknál? Még az annyira sujtott szegény Erdélyben is történt egy s más a társadalmi téren. Csak az erdélyi muzeum-egyletet említjük, melyet 1848

előtt csak megpenditettek, de megalapítani nem tudtak. Gazdasági állapotaink épen sokkal jobban állanak, mint azelőtt. A közelebbi tíz év úgy szólva a gazdaságok rendezésének korszaka volt. A czélszerű javítások, gépek országszerte elterjedtek. A gazdasági egyesület soha se mozgott tevékenyebben, hatott jótékonyabban, mint a közelebbi években. Régebben oly szakértő derék vezetői sem voltak. E mellett a vidék majd minden nevezetesebb pontján főgazdasági egyesületek alakultak. Hogy bukások történtek, hogy nagyon szép jószágok kerültek más vagy idegen kézre, ennek oka egy részt épen a szerző által annyira magasztalt 1848 előtti korszak társadalmi viszonyaiban rejlik, midőn sokkal nagyobb divatban volt az adósságcsinálás, az okszerűtlen gazdálkodás, s a jószágok nagyon megterhelve szállottak az örökösökre. De van elég oly család is, mely ki tudta tisztázni a multat. A korhely kicsapongó élet vádja is inkább illik az 1848 előtti korszakra. A korteskedés régi dáridói tavaly, midőn lett volna mód benne, nem igen éledtek föl. Azt sem halljuk, hogy mostani ifjaink oly híres ivók és betyárok volnának, mint a régi juratusok, s oly országszerte híres betyár uri kompaniáról sem tudunk semmit, a minőt ezelőtt három évtizeddel csak Pestmegyében is egy párt lehetett találni.

Nem folytatjuk tovább, nem is szándékunk kérkedni társadalmi haladásunkkal. Jól tudjuk, hogy többet is tehetünk volna. Valóban sok a baj mindenfelé s csak ohajtani lehet, hogy minden, még a kevésbé jelentékeny ügy is komoly vizsgálat alá kerüljön. Azonban az ily léha, bár komolyan léhaskodó röpiratok nem sokat segítenek. Ha hihetnénk szerző mély hazafi fájdalmaiba, komoly aggodalmaiba, könnyen megmagyarázhatnók azt a csalódást, hogy mindenben tulbecsüli az 1848 előtti társadalmi viszonyokat. Az 1848 előtti kor a remények korszaka volt. A jelen ugyan nem sokat ért, de a jövőnek erős alapot vetett, lassan, de biztosan haladtunk s minden kis siker emelőleg hatott tevékenységünkre. Miénk volt az egész jövőndő ügy, a mint ohajtottuk. A ki e korszakban élt, küzdött, aztán átélte az 1849-ik katastrophot, mely létünket egész alapjában megingatta, át azt a szomorú évtizedet, mely annyi mindent megtámadott, mi előttünk szent, s érzi, hogy tíz év ugyan nem sok egy nemzet életében, de az összhangzatos fejlődés megzavarása mindennél több, kivált egy regeneratióknak indult nemzetnél, továbbá látja, hogy politikai viszonyaink sokkal bonyolultabbak, mint valaha, s a jövőndő legalább is örvények szélén, nagy veszélyek közepett tünedez fel: nem csoda, ha mindez kedélyére nehezülve, mindent sötét színben lát s még azt a haladást sem veszi észre, melyet némely téren csakugyan tettünk. Az ily hazafi-fájdalomnak azonban könnyen megbocsáthatni, bár nem ohajtja az ember, hogy ügyeink e kissé subjectiv szempontból tárgyalassanak. De a tudat-

lanság vagy szántszándékos ferdítés nem számíthat elnézésre. Hiába tartja szerzőnk a magyar közvéleményt oly együgyűnek, hiába kürtöli, hogy nálunk hazaárulóknak bélyegzik mindazokat, kik nem hiszik, hogy Debreczennél vagy Antivárinál, mindegy, az angol hajóhad partra száll érettünk. Ily ember épen úgy nincs e hazában, mint olyan, ki elhigye azokat a ferditéseket, melyeket szerzőnk gyógyítás végett nemzete szemé közé dob. A gyógyításhoz ahhoz értő orvos kell s nem borbélylegény, ki csak pletykával és elmésséggel tartja patiensét.

Vizsgáljuk az irodalomra vonatkozó részt. Itt szerzőnk valamennyire inkább helyén van, legalább néhol mond igazat is, bár a legtöbbször túlozva, legalább ismeri az irodalom botrány-krónikáját, azonban minden sorban elárulja aesthetikai és tudományos képzettsége csekélységét. Állítja, hogy irodalmunk táplálja úgy nevezett korhelységi hajlamunkat, hogy a kicsapongást, ivást, kivilágos kiviradtig mulatást dicsőítik költőink, s mint nemzeti erényt, sőt kötelességet ajánlják. És ez iszák örültség költészetének leghálásb közönsége van. Nálunk egész külön irodalma fejlett ki a könnyelmű, kicsapongó korhelység szenvedélyének, már úgy szólva szaklapjai vannak, melyekben költőink dicsőítik az új czégű korcsmákat, birják a fővárosban és vidéken előforduló nagyobb szerű ivásokat, az irodalom koszorús tagjainak lakmározó körutjait és asztalalatti diadalait. Mellesleg megjegyzi, hogy maga Petőfi is *kizárólag* bordalainak köszöni gyors és általános népszerűségét, legszebb költeményeit még az értelmes körök sem emlegetik. Csokonait „Csikóbörös kulacs“-a tette halhatatlanná, mely elég jellemzőleg legjobb is költeményei közt. Szerzőnknek, mint már megjegyeztük, nagy hajlama van csak szómölcsöt festeni az arcon s azt hinni, hogy arczot fest. Hogy van egy pár költőcskénk, kik dicsőítik a korhelységet, az igaz, de hogy költészetünknek ez volna egyik főjellemvonása, hogy e költőcskék a közönség kitünő kegyével dicsekednének, hogy ama lapnak, melyre szerzőnk céloz, sok előfizetője volna, mindebből egy szó sem igaz. Teljességgel nem akarjuk szépíteni ama költőcskék és lap minden kritikán aluli súlyedtségét, annak idejében magunk is kíméletlenül rovogattuk, de soha sem jutott eszünkbe kétségbeesni költészetünk és irodalmunk erkölcsi romlottságán. E jó urak nemcsak hogy előtérben nem állanak, de már régóta kezdenek kívül állani az irodalom körén. A mi Petőfit illeti, szerzőnk, szokása szerint, itt is túloz egész a rágalomig. Minő gondolat azt a nagy hatást, melyet Petőfi az irodalomra és közönségre tett, úgy nevezett korhelyhajlamunkból magyarázni ki. A szabadság, hazafi fájdalom, fiui szeretet, családélet és természet nagy lyricusát tehát senki sem kedveli Magyarországon, csak a korhelyek, vagy, jobban mondva, az egész magyar nemzet egy korhely kompánia. Hiszen Petőfinek

alig egy pár bordalát éneklük, ezek is olyanok, hogy a hazaférzés bennök tulnyomó, míg szerelmi és hazafi dalai a szinpadról s uton utfelen fülünkbe csengenek. Nem sok ész kell hozzá, hogy kimagyarazzuk Petőfi nagy hatását. Kora eszméit énekelte s a nemzeti szellem emelkedésének tartalomban és formában nemzetibb kifejezést adott. Hogy még az értelmes körök is Petőfinek nem a legszebb költeményeit dicsérik, azon épen csak annyira csodálkozhatni, mint azon, hogy Németország értelmes köreiből sem mindig Goethe legszebb költeményei részesülnek legnagyobb tetszésben. Valódi, finom aesthetikai miveltésége a nagy közönségnek sehol sincs a világon, s mi részünkről megelégednénk azzal, ha a nagy közönség, minthogy a legjobbat ritkán becsüli, a rosszát még ritkábban tüntetné ki. Egyébiránt a szerző izlésére sem sokat adhatni. Nagy kedve van a bordalt kirekeszteni a költészetből s holmi didaktikai szabályok rimelését ajánlani költőinknek. A serdálnak úgy látszik már nem ellensége, mert az angol és német is sert iszik, ez pedig szerző szerint csillapít, míg a bor hevíti, ingerli, idegessíti s végre kimeríti az embert. Alkalmassint azt is hiszi, hogy sertől nem részegekedhetni meg. Kiteelik tőle. Az irodalom történelmében is csak ily jártassága van, még azt sem tudja, hogy Csokonai Lillához irt versei tettek korukban legnagyobb hatást, a középírend majd minden lyánya és ifja énekelte, és „Csikóbörös kulacs“-át épen ezek ellenében leginkább a kritika, Kölchey kritikája, ünnepelte, kire bizony nem lehet ráfogni, hogy körhely ember lett volna. Az sem igaz, hogy Csokonainak ez a verse a legsikerültebb. A „Paraszt-dal“ „Zsuzsi“ cziműek szintén ily sikerültek, sőt amazt egy s más részben felül is mulják. A „Csikóbörös kulacs“-ból soha sem lett valódi népdal*), míg Zsuzsit maig is éneklük a nép.

A többi vádak közül, melyeket szerző költészetünk és irodalmunk ellen emel, ime a nevezetesebbek: az öndicsőítés, a hazafi üres phrasis, a politikának mindenbe vegyítése, a nyegleség, industrialismus, türelmetlenség és gyanúsítás. Mind erről okosan lehetett volna beszélni, de a szerző mindent összezavar s még az igazat és jót is úgy mondja el, hogy némi ferdtetés és korlátoltság színében jelenik meg. Sehol sem különböztet, egy pár jelentéktelen esetből szörnyű általánosságokat húz ki, tényekkel nem igen bizonyít s minden kis bajt halálos betegségnek hirdet. Vajon nevezetesebb szónokaink, államférfiaink-e azok, kik az öndicsőítést és önhittséget öntudatosan vagy öntudatlanul predikálják? Nem emlékszünk, hogy Deáktól, Apponyitól, Eötvöstől, Keménytől s más jelesbjeinktől olyasmit hallottunk volna, hogy a magyar ipar legelső a világon, s több efféle, miket a szerző alkalmassint valami zuglapon olvasha-

tott, ha ugyan nem költötte. Vajon legjelesb költőink-e azok, kiknek lantján csak öndicsőítés és hazafi phrasis zengedez? Csak egyetlenegy nagyobb tehetséget ismerünk, ki néha a nemzeti érzéssel és hazaszeretettel aesthetikátlan hatást vadász, de ha nem is mindig, legalább egy párszor keményen meg is támadta érte a kritika. Hogy vannak bizonyos lapok és írók, kiknek majd minden gondolatja, mint a kövér sertéshús, a hazafi phrasisok zsirjában úszik, hogy lyrikusaink és színműirőink egy része otrombán visszaél a hazai névvel, a nemzeti érzéssel, ősi dicsőségünkkel, hogy a közönség bizonyos csoportjának „ének se“ kell csupán hangos kiáltás,“ ez mind igaz, jó őket rovogatni, de azért nem szükséges Deák Ferenczet és Vahot Imrét, Tompa Mihályt és Rákosi Lászlót egy kalap alá zavarni. Mástkülönb a hazafi phrasis divatja valamennyire hanyatlani kezd majd mindenütt, csak a szinpadon tartja magát erősebben, meg a toasztokban, aztán az alkalmi beszédekben. Lyrai bajnokai sehogys tudnak zöldre kapni, a politikai vezérezikk-írók sem sokra mennek vele, ha csak magában áll, néhány szónok a mult országgyűlésen épen miattok bukott meg, mi régebben ritka eset volt.

A politikának mindenbe vegyítése nem jó, de mértékkel sokba vegyítése épen nem ártalmas. Legalább minden alkotmányos nép teszi, kiváltkép pedig a angol, mely a szerző szerint is elég gyakorlati nemzet. Természetesen mind ennek az irodalom és költészetben is meg kell látszania. Macaulayn mindjárt megérzi az ember a whiget, pedig történelemíró, Walter Scott épen úgy elárulja toryságát mint Dickens democrat hajlamait, pedig mindkettő csak regényíró. De lehet-e másképp, kivált ha a tárgyaknak, melyekről írunk, vannak érintkezési pontjai a politikával. Aztán a nemzeti szempontot eldobhatja-e magától valaha a valódi journalista, történelemíró, költő, sőt még a tudós is. Mindig csak az a kérdés, meddig és mily mértékben. Még Németország is gyógyulgat már ki abból a nagy objectivitásból, mely szerint a történelem írója úgy írta nemzetét történelmét, mint valamely idegen nemzetét s egy oly nagy író is, mint Goethe teljesen érzéketlen maradt nemzetét politikai küzdelme iránt. A politikának semmibe se vegyítése rosszabb mindenbe vegyítésénél. Meglehet, sőt úgy is van, hogy mi sokban tulviszszük a dolgot, de szerző meglehetősen rossz példát hoz fel állítása igazolására. Leginkább a Dózsa czimű tragoedia feletti vitákat emlegeti, elmondván, hogy e művet csak politikai pártszellemből ítélték meg, egyik fél democratismusát tapsolta, másik anti-aristocratismusát gyűlölte, így van nálunk mindennel. Először is megjegyezzük, mit a szerző elhallgat, hogy az a kritikus, a ki oly zajos vitára adott alkalmat, tisztán aesthetikai szempontból indult ki, s a kik, a kritikus mellett a közönségből felszólaltak, szintén nem politikai pártszellemből ítélték. Azonban termé-

*) Kőznépi, az egész, már hosszasága miatt sem, de a középírend énekelte országszerte. Szerk.

szetes, hogy a nagy közönségnél leginkább politikai rokon és ellenszenvet dolgoztak, de ennek oka maga a szerző volt, ki az aesthetikai érdek ellenére támaszkodott bizonyos politikai rokonszenvekre. Ilyesmi minden irodalomban megtörtént s meg is fog történni, ha a politikai célzat szembeszökő, a színezet erős s az aesthetikai érdek csak mellesleges. Egyébiránt a szerző maga elég politikai szempontot vegyít mindenüvé. Csak aztán jól vegyitené. De mikor a tragoediákat oly különös politikai szempontokból ítéli meg! A

„Szigetvári vértanuk“ című tragoedia azért nem tetszik neki, mert Zrinyi nem politikai eszménye. Nem az a baja, hogy Zrinyi, mint történelmi személy nem lehet tragikai hős. A világeért sem. Leginkább azt rója meg, hogy a költő a vértanút és csatatéri hőst összezavarja, pedig nagy különbség van a kettő között, mert a vértanu eszméért él-hal, a hős pedig nem. Eltalálta. Különben ha csak ennyi baja volna annak a tragoediának, még remekmű is lehetne.

(Folytatjuk.)

K Ü L I R O D A L O M.

K U L L E R V O.

(Epizod a „Kalevala“ című finn eposzban.)

(Folytatás.)

XXXIII. RÚN.

Kullervo, Kalervo fia,
 utravalót tón táskába,
 tehenit tó hosszant hajtá,
 maga mezőn szökdécele,
 haladtában ily szót ejte,
 mentében ismételtette :
 „Oh én szegény árva fiu,
 Oh én szerencsétlen gyermek!
 mire jutottam én immár?
 henye életre jutottam,
 hogy ökrök farkát őrizzem,
 hogy kis borjukra ügyeljek,
 hogy mocsárokon járdaljak,
 és rossz földön kóboroljak.“

Zsombékra le ült a földön,
 sütközék a nap fényében
 s énekelvén ekkép szóla,
 dalolván ily szókat ejte :
 „süss te Jumalának napja,
 mosolygj teremő orsója!
 a kovács nyája órének,
 nekem nyomorú pásztornak,
 ne Ilmarinen lakának,
 ne az ő házasszonyának;
 a házasszony igen jól él,
 ő búzakenyeret szegdel,
 lepényt vagdal ő magának,
 és megkeni irósvajjal;
 a pásztor száraz kenyeret:
 száraz héjat kap hogy rágja,
 zabkenyéren élődnie,
 polyvakenyért kell metsznie.
 szalmakenyéren tengődni,
 fenyühéjon rágódnia,
 vizet nyiredényből inni,
 nedvet a zsombék orráról.

„Távozz nap, eredj o búza,
 tünj el Jumala ideje,
 eredj, nap, a fenyvesekbe,
 menj, búza, a bokrosokba,
 szágúldj a gyalogfenyűkhöz,
 röpjölj az eger síkjára,
 vezesd haza a nyájörzöt,
 hogy vajaz kenyeret vágjon,
 hogy lágy kenyeret harapjon,
 hogy pogácsát lyukgathasson.“

Ilmarinen házasszonya,
 míg a nyájör dalolgata,
 míg Kullervo énekele,
 a vajkenyeret megette,
 az új sültet már felfalta,
 a lepényt átallyukgatta;
 magának hő levest főze,
 hült káposztát Kullervónak,
 melyről a zsirt eb leette,
 reggelit tartott a fecske,*)
 kedve szerint ött ¹⁾ a tarka,
 kényére laftolt a barna.

Az ágról madárka zengé,
 kis madár dallá bokorból :
 „ideje volna, hogy ennék,
 vacsorálna már a szolgál.“

Kullervo Kallervo fia
 látá a hosszú nap végén,
 s maga ilyen szókat ejte :
 „ideje van immár enni,
 az étkezést megkezdeni,
 az utravalót megnézni.“

Tehenit nyugvásra hajtá,
 nyáját a fővény lapályra,
 letelepült egy zsombékra,
 a zöldellő frís gyepségre,

¹⁾ Ött=evett. — *) Ebek nevei.

vevé táskáját hátáról,
kenyerét a táskájából,
nézegette, forgatgatta,
erre ilyen szókat ejte :
„némely kenyér szép kívülről,
héja igen nagyon sima,
de fenyükéreg beljében.
héja alatt nagyon polyva.“
Elővette kését tokból,
hogy a kenyeret megszegje,
neki ment a kés a kőnek,
neki szaladt a nagy szirtnek,
megtompult a késnek éle,
összetört a pilingája.

Kullervo, Kalervo fia,
látta kését összetörve,
nagyon siránkozni kezdte,
s erre ilyen szókat ejte :
„ez egy kés volt becses nékem,
ez egyetlen vas volt kedves,
édes anyámtól nyert jószág,
jó öregemnek sajátja,
ezt is eltörtem a kőben,
elrontám a szirt darabban,
a gaz asszony kenyerében,
a rosz nő süteményében.

„Hogy fizessem meg e gunyját,
a nő gunyját, a nő csúfját,
a rút nő utravalóját,
a rosz k * * * süteményét?“

Varju károg a bokorból,
varju károg, szól a holló :
„Oh, szegény arany csatocskám,
Kullervo egyetlen fia!
mért vagy oly igen rosz kedvű,
mért vagy oly szomorú szívvél,
végy egy vesszőt a bokorból,
száraz kőrisgalyt a völgyből,
hajtsd a sáros czombuakat,
tehenidet a posványba,
felét hajtsd a farkasokhoz,
felét az erdő medvéihez.

„Gyűjtsd össze a farkasokat,
a medvéket egy seregbe,
mondd azokat kicsinyidnek,
ezeket csíkos hátuknak,
s hajtsd nyáj gyanánt őket haza,
tarka nyájkint az udvarra,
megtorlod így a nő gunyját,
a rosz asszony gyalázatját.“

Kullervo, Kalervo fia,
erre ilyen szókat ejte :
„várj csak várj te, Hiisi roszsza,
ha most én sirok a késért,
te magad is fogsz még sirni,
sirni fejős tehenidért.“

Szálvesszőt vön a bokorból,
nyájnak ostort a fenyőről,
tehenit mocsárba hajtá,
ökreit pedig harasztra,

felét étkül farkasoknak,
felét erdők medvéinek,
amazokat tehenekké,
ezeket nyájja bővölte,
néhányt kicsinyének monda,
egyebeket csíkosoknak.

A nap már délről elhajlott,
szinte délestre hanyatlott,
járt a fenyvesek lapályán,
a fejésnek órájában,
im a gonosz pásztorgyermek
Kullervo, Kalervo fia,
haza hajtá a medvéket,
farkasait az udvarra,
ezt tanácsolá nyájának,
farkasainak ekkép szóla :
„tépjétek el a nő czombját,
marjátok meg lábikráját,
a mikor majd megnézni jó,
ha leguggol a fejésre.“

Sipot csinált tehéncsontból,
kürtöt az ökör szarvából,
csót Tuomikki lábcsonthoz,
sipot Kirjo szárcsonthoz;
erősen megfűtta sipját,
harsogtatta vigan kürtjét,
háromszor a helység dombján,
hatszszor a sikátor végén.

Ilmarinen házasszonya,
a kovácsné, a vén banya
régóta várt már a téjre,
vágyott a fris nyári vajra;
lépteket hall a tó felől,
hangos zajt a mező felől,
erre ilyen szókat ejte,
ekképen ejté beszédét :
„Dicsértessél oh Jumala!
harsog a kürt, megtér a nyáj;
hol vevé szolgálom a szarvat,
hogy abból kürtöt csináljon?
vajon mért jön ő zajongva,
dúdolgatva, kürtölgetve,
hogy fülem belé megszakad,
belé fejem szerte reped?“

Kullervo, Kalervo fia,
erre ilyen szókat ejte :
„a tótól nyert szolgálom szarvat,
a mocsártól hozta sipját;
nyájad már a sikátornál,
tehenid istállón vannak,
gondoskodj a füstölésről,
eredj tehenid megfejni.“

Ilmarinen-nője fejni
az agg szolgát küldötte :
„eredj fejni vén anyóka;
s a marhákról gondoskodni,
magam én nem jókor mennék
a tészta dagasztásától.“

Kullervo, Kalervo fia,
erre ilyen szókat ejte :

„először a jó gazdasszony,
a háznak értelmes nője
mindig maga megyen fejni,
a marháról gondoskodni.“

Ilmarinen házasszonya
maga méne most füstölni,
aztán teheneit fejni :
megnézé egyszer a nyáját,
megszemlélteté marháit,
erre ilyen szókat ejte :
a nyáj igen szépnék látszik,
sima szőrűnek a marha,
mintha hiúzbőrrel volna,
vad juh gyapjával simítva,
a felduzzadt tele tölgygyel,
a csecsgomb merev csücskével.

Leguggolt most a fejésre,
a tej szaporítására,
húzta egyszer, húzta másszor,
a midőn harmadszor húzta,
reája rohant a farkas,
megtámadta őt a medve :
a farkas széttépte száját,
lábidegét a bős medve,
átharapta lábikráját,
összetördelé szárcsontját.

Kullervo, Kalervo fia,
igy torlá meg a nő gúnyját,
a nő csúfját, gyalázását,
im e bérrel megfizette.

Ilmarinen gangos nője
most elkezdte siránkozni,
s ekképen ejté beszédét :
„gonoszt miveltél, gaz szolgál!
haza medvéket hajtottál,
farkasokat az udvarra.“

Kullervo, Kalervo fia,
imígy válaszolt reája :
„gonoszt tettem én gaz szolgál,
de te sem jót gazdaasszony,
követ tettél a kenyérbe,

követ az én pogácsámba,
kőbe metszettem késemet,
s eltörtem azt a nagy kőbe,
kését jó édes anyámnak,
drága vasát családombnak.“

Ilmarinen nője monda :
„Ukko, oh felséges isten!
húzd fel a te nagy ijjadat,
vizsgáld meg jól a tegzedet,
tégy egy rézből készült nyilat,
a tüzes tegez fölébe,
röpítsd le a tüzes nyilat,
lődd el a rézből készültet,
lődd keresztül a hón alján,
keresztül a vállnak húsán,
ejtsd el Kalervo gaz fiát,
vesd a nyomorút halálra
ama kihegyezett nyillal,
a rézből készült fegyverrel.“

Kullervo, Kalervo fia,
erre ilyen szókat ejte :
„Oh Úkko, felséges isten!
ne veszíts el engemet te,
lődd le Ilmarinen nőjét,
veszítsd el a gonosz asszonyt,
mielőtt helyből mozdúlna,
mielőtt onnét elmenne.“

Erre Ilmarinen nője,
az okos kovács asszonya
összerogyott a halálra,
leesett, mint az üst korma,
saját lakának udvarán,
a szűk udvarnak közepén.

Ez volt a nőnek halála,
veszte a bűvös asszonynak,
kit sokáig válogattak,
hat éviglen keresgéltek,
Ilmarinen örömére,
a kovács dicsőségére.

FÁBIÁN ISTVÁN.

(Folytatjuk.)

T Á R C Z A.

BORICS ÉS PREZLAVA.

Töredék.

BORICS.

Anyám! fontos hirt hoztak kémeink :
István elköltözött apáihoz ;
A féktelen tivornyahóst, kalandort
Barátcsuhában lelte a halál,
S így élte, holta gyarlóság vala.

PREZLAVA.

Feleljen ő mindenről ott, hol áll!

BORICS.

Igen; — de a királyi szék üres,
És mert üres trónt mint üres hajót
A támadó szél könnyen felborít :
Ha a szerencse véd, reá ülök
S elfoglalom . . . Mit szólsz reá anyám?

PREZLAVA.

A gondolat lelkemből származik,

S a szó, mit ejtél, ajkimon vala.
... Ah, régi álмам teljesülni kezd!

BORICS.

Ugy, jó anyám, add rám áldásodat!

PREZLAVA.

Menj, törd s igázd meg e kevély, daczos fajt,
És légy erős, hatalmas fejdelem!
Igy tenfejed mig felmagasztalod:
Gyógyirt hozasz lelkem sebére is.
Eredj, használd jól éles fegyvered,
Használd jól a tanácsokat, miket
Szivedbe raktam titkon s gondosan, —
S küzdelmeid közt áldásom veled!

BORICS.

Igy, most erős vagyok, szivem dobog,
Karomnak minden izma úgy feszül:
Mint a lövésre felhuzott ideg.
Előre hát bátran és egyenest:
Érvényesíteni a mi szent s igaz,
Birtokba venni drága örököm!
S ha majd felé kinyujtva jobbomat
Imigy kiáltok: itt enyém e hely!
Nincs vakmerő, ki így szóljon: nem az...
... Előre hát, nyiltan és egyenest!

PREZLAVA.

(Hah, mit beszél ez?) Állj meg... balgatag!
Még valamit kell néked mondanom:
Te... nem vagy a Kálmán király fia!

BORICS.

Anyám, mily hang ez...? én nem értelek!

PREZLAVA.

Pedig világos a beszéd s igaz,
— *E szó imént csengett el ajkadon, —*
Te, nem vagy a Kálmán király fia!

BORICS.

Én hallok-é viszáson vagy te szólsz?
Fejem szédül, a lég csattog körültem...
Ez a pokol játéka... Örület...!
Gyors martaléka melyikünk? Te? Én?
Vagy mindketten...? Mi volt csak ez...? hah! úgy
... *Nem vagyok a Kálmán király fia!*
De hát kié?... kicsoda...? Mi vagyok...?

PREZLAVA.

Kié vagy? oh az mellékes dolog,
De hogy *kié nem*...? ez dönt s ezt tudod már!

BORICS.

Legyen hát e szörnyű szó végszavad...
Te nőarcú tigris... kétszer gonosz lény!
Ily későn kell-e fölfedezned ezt?
Midőn fekvém bölcsőm pólái közt,
S az értelemről első jelt adék;
Midőn futostam a rét bársonyán,
S az ifjuság felhuzta termetem:

Fülembe kellett volna sugnod ezt...
És, kelve, fekve mindig mondanod,
És mondanod: hogy halljam untalan!
Velem nővén így az öntagadás:
Átkos sorsom viselném csendesen!

S te inkább nagy, csábitó gondolat
Sugáriban tartál, melengetél;
Lelkem vágyát tüzelted, izgatád; —
Merész magasra hagytad kúszni fel
Reményemet, mikép a venyigét,
Mely felhat a fölgy koronájaig...
S most oh gyilkos! tövön metszed keresztül!

Hah, féktelen kin tépi lelkemet,
És láng borít el a szégyen miatt...
Miattad! a ki míg engem megölsz,
Saját orczádra fensz gyalázatot!
A *férfiúnak* kell ezt hallani
S *anyjától*: „Korcs, bünben fogantatál...
Bibort lesél — s csatlósok közt helyed!“
... Minő esés, — mily szörnyű zuhanás...!

De, attól, a ki elvevé apámat:
Ha fájna az a szörnynek! — elveszem
— Én is fiát! — eldoblak, megtagadlak
Asszony, ki hóhérom vagy s nem szülém!
Ne ösmerj engem! s én se lássalak,
Ki, elmegyek lakatlan rengetegbe,
S szikláknak odva lesz buvó-helyem,
És társam az üvöltő fenevad...
Ki a világ végére bujdosom,
Holott átkot mondok szivem szerént
Az ég- és földre — életemre... rád!

De nem! mily gyávaság s gúny lenne: így
Meghunyászkodni a bős sors előtt;
S rabszolgaként, keresztbe tett karokkal
Görnyedve várni s venni a csapást!
Nem, nem! csatát fogadni kész vagyok...
S a kárhozatra mondom és megállom:
Hogy nem leendek olcsó martalék!
Ha tán erő s vitézség nem segít:
Segítsen ármány, csábitás, erőszak!
Eltiprom vagy megejtém azt kinek!
Utamba állni örült kedve jön.
Nagy czéломért nem drága semmi ár,
S el kell ég, föld daczára érnem azt!

PREZLAVA.

Igy, így fiam, jér karjaimba most!
Hogy ily nehéz próbára tettelek,
S maró mérget használtam gyógyszerül:
Nem bánom, — mert imé javadra lön.

BORICS.

Hogyan? szólasz most így, megint amúgy...
Mily hirtelen s gyanus fordulat ez?
Ah, tágít a nyomó kéz, hogy legott
Végkép lefojtsa a lélekzetet!

PREZLAVA.

Nem úgy fiam, nem úgy! hallgass reám:
Te, mindig hú, vitéz s derék valál,

Hanem csak e perczen levél okos,
S hallván beszéded most : nyugott vagyok,
Mikép elrémülék elébb, vakon
Rohanni látván a mélység felé.
Egyenes ut! oh azt kerüld! hisz az
Teherhordó baromnak jó csupán;
A böles nem ott halad, hol a tömeg,
S a görbe út bizonynyai nem kerülés.
Kémeled az embert, s gyengeségiben
Áss vermet útain s belébukik.
Hálózd be pók gyanánt és szívdi ki nyugton

Vérét, agyát, ha ez czélodra jó.
Hányj maszlagúl : kilátást és reményt,
Suhogtasd a rémités pallosát. —
Mit ér a jog s igazság, ha felé
Erőtelen kéz nyúl vagy tartja azt?
Légy hát erős, okos mint a kigyó,
Ne tudja senki terved, útid!
Jó minden eszköz, a mely czélra visz,
S csak egy bűn van, — nagy bűn! — ez : a kudarcz!
. . . De láttam arczod s hallottam szavad ;
Most hát előre ! menj, — nem féltelek!

TOMPA MIHÁLY.

A SALÁNKI KASTÉLY MDCCXI. *)

A legkeményebb téli időben, 1711 januárja végén, ridegségében is gyönyörű tájkép tünik fel előttünk.

A mosolygó ég szelid kékje, mely a havasi vidékek dermesztő ritka léget s a déli égöv áthevített rezgését egyaránt mellözi, károgó varjak a bogárhátú kunyhókon, csiripelő sármányok a sövényen, végre a karcu zsindelylyel fedett s tetején fénylő kassal díszlő hegyes torony, mely mellett négy, jóval kisebb fióktornyocska mintegy igyekvőben van a közbelső öregebbet égre meredésében utólni — már elárulnák, hogy Magyarország áldott földén vagyunk, ha a kipirult arczu, ünnepi ruhájú bámész falusi nép, s a falu közép utcájára az országutjáról előre robogó harcziás öltözetű kócsagos, sastollas és mentés daliák azt kétségen kivülivé nem tennék is.

Azonban, hogy a kép élethivebben előttünk álljon, kénytelenek vagyunk a láthatárt kissé szélesebbre terjeszteni.

Hazánknak és talán az egész földnek azok tartoznak legbájolóbb és áldottabb vidékei közé, melyeknek északi oldalát magas hegy vagy halomsor üli el, míg délnyugat és keletre beláthatlan síkság, vagy legfelebb apró halmocskáktól szakgatott térterül. A hig aranyat termő Tokaj, az áldásos és vonzó Gyöngyös, a jeles termékéről nevezett Szőlös, s még annyi más, így feküsznek.

Ilyen fekvésű a kis Ugocsa megyének azon egyszerű, de történetileg nevezetes

helysége is, mely most képzeletben előttünk áll.

Ez Salánk, egy kis magyar ajku falu, hátában jókora szőlőhegygyel s előtte a gyöngyöri tiszai lapálylyal, mely épen e tájon kezdődván, nem ér többé hegyet egész futtában, míg öreg bátyja az ősz Duna hullámai fel nem fogják.

A szőlőskertek aljában máskor virág- vagy gyümölestől rakott, most csak zúzmarában dús gyümölcsös s néhány öreg fenyű árnyából tárt kapukkal tekint elő az ódon kastély, mintegy szerető barát, ki nyílt karokkal várja érkező vendégét.

E szives vendéglátásra szükség is volt, mert kora reggel óta egymást érik a könnyű magyar szekerek, rakva többnyire férfi vendégekkel, s a toporzékoló lovak, vágatások közben, ugyancsak szórva a havat a kapu-feleket elfoglaló bámész nép szemei közé.

Bámész népet említék, bár az itt csoportosult tisztas aggok- és csinosan öltözött fiatalságból álló néptömeg semmitsem hasonlít a nagy városoknak azon csupán tudvágyból szájongó csoportjaihoz, melyek egy trombita- vagy dobszóra, egy halotti gyászmenetre egy pillanat alatt özszegegyülnek, tekintetökben semmi más érzelmet nem mutatván, mint az egyetlen tudvágyt.

Ez arczok mindenikén élénk érdekeltség festekezik. Egyesek tudvágyát nem a rubák szépsége, hanem az egyének kiléte érdekli, s különösen az idősbek arczán valami idegen, bánatos érzelm kifejezése ömlik el, mely töredezett hangjaikból, ha szóltak, még jobban kiritt.

*) Mutatvány szerzőnek sajtó alatti legujabb regényéből.

Különösen feltűnt a csoport elején egy elénk beszédü, tisztos kékben járó férfit, kit a fiatalabbak mint magyarázót vettek körül. Ezüstfehér fűrtel nehéz báránnyal bundájának vállait verték, s ha kalapját az elrobogó nemes urak valamelyike előtt megemelték, látszott, hogy tarkóján azt kerek fésű tartja össze. Ilyenkor a bunda is szétvált, s az ezüstgombos sötét kék dolmány és nadrág, tisztességesen kisujtásolva, mutaták, hogy itt a legjobb módú paraszt gazdák egyikével állunk szemben.

Mellette búbos s terepély csipkék által árnyékolt magyar fejkötőben kedves élete párja *Erzsók* asszony állott, az öreg úrnak egy-egy szomorú megjegyzésére annyira elérzékenykedve, hogy fekete selyem kötését is kénytelen volt öszülő szempilláihoz emelgetni, a jelentkező könyüket letörölni.

A becsületes párt legközelebről a nő rokonok s hátrább a jobban öltözött férfiak vették körül, ugyancsak lábujjhegyre állva ha valaki közeledett, hogy láthassanak, s tolva egymást, hogy az öreg „*Mihály bácsit*“ hallják, ha tovább haladt, kinek kilétét megtudni óhajtották.

Mert a mi jó öreg szónokunk senki más mint *Lozsárdy Mihály* uram, Salánk legértelmesebb és vagyonosabb nemes gazdája, s egyszersmind a virágzó egyház gondnoka, kurátora. Tovább pedig a kerítés rácsaiba kapaszkodva, mint letelepült madár csoport, csiripelt a falu fiatal leánysága és gyermeki kara, melynek középpontját, s talán legény uraiméknak is nem egyszer a cifra urakról is visszatérő figyelmök tárgyát, a szép *Rózsika*, Mihály ur leánya tette, mit már csak az is felvilágosíthatott volna, hogy gazdag szőke fűrtel felett olyan gyöngyös pártát viselt, a milyen aligha valamelyik nemesi kuriáról kitelt volna a faluban.

— Ugyan Mihály bátyám, nem mondaná meg keed, ki légyen ez a torzonborz bajuszu fényes uraság? — kérdi a kifent bajuszu egyházi. Kelmed csak bizonynyal tudni fogja ezt is.

— Hm. Gondolom azt ecsém. Ha még ezt se tudnám! Ez az öreg *Sennyei*, a munkácsi kommandáns; csak most vette által a várat urunk főlovászmesterétől *Vay Ádám* uramtól. Helyre egy vitéz ám az öreg ur;

mikor a fejedelem ő nagysága bejött vala, ennek örvendett legigazabban, hogy mellé jött, mert ez már akkor régi katonaviselt ember volt.

— Nini! — kiált fel egy suhancz, mintegy örülve, hogy ő is ismer már valakit a jövő urak közül — ezek az *Illosvay urak*.

— Hallgass, vakapád, mit keresnének azok itt; aztán meg nem is járnak azok ilyen fényes ruhában — csitítja az anyja.

— Ilyen legyenek, ha nem azok — mondja a tudatában sértett fiú ujját meggörbitve. Láttam én mindakettőt elégszer Keresztúron. Az a magasabbik, a szőke: Imre ur, a másik meg Bálint téns ur.

Igaz lenne az Mihály bácsi? Hát olyan nagy urak lettek Illosvayékból?

— De igaz ám hugomasszony. Mert hát még akkor kevés nemes ember mozgatta ám a fejét, mikor a két Illosvay már a fejedelemnél volt, még pedig nem egyedül ám. Aztán Imre ur bevette neki a huszti várat, Bálint ur pedig ugyan csak emberül viselte ám magát minden csatában.

— De mi lesz már most belőlök, ha igaz, hogy a német már itt jön a hátokon? kérdi áhitatosan Erzsók asszony, Mihály bácsi tisztos életpárja.

— Ne azt kérdezd anyjok, hanem hogy mi lesz mi belőlünk. Az urak csak elmennek, kibujdosnak ha kell, mint nem rég Tökölyi urammal; de mi lesz mi belőlünk, s gyermekeinkből, kiknek már most még jobban nyakunkra ülnek.

— Igaz, igaz biz' a, uram bocsá — mondja Erzsók néne.

Most azonban egyszerre fényes csapat jelent meg.

Elöl mintegy kétszáz főből álló diszcsoapat, fehér dolmányokban s veres „ángliusz“ posztó mentékben, melyek prémét szürke farkashát képezte. Fejeiken fényes acél sisak, melynek sastollai remegve úsztak a léghen. Paripáik szörén s a vitézek torzonborz bajuszán csillogó zúz fénylett; a paripák tomboltak, prüszköltek jó kedvükben, a csikorgó havon.

Előttök egy gyönyörű erdélyi almás szürkén szép természetű dalia lovagolt. Gazdag fekete haja nehéz csigákban verte vállait; az alig kenhető bajusz ki volt pederve, erőlködve harciassá tenni a gyöngéd és

költői kifejezésű ifju arcot, melyet a rostélytalan sisak alól kimagasló fehér homlok s árnyékos szempilláktól fedett ábrándos szemek, mosolyra termett szája, szokatlanul vonzóvá tevének.

Hohó — mondja az egyházi — ez a szép csapat bizonyosan a híres gránátérosok.

— No ugyan eltaláltad öcsém a szarva között — mondja Mihály bácsi felsőségi érzettel. Hisz' a gránátérosok gyalog katonák s már tegnapóta a kastélyban vannak.

— Ezek fejedelem ő nagysága palotásai, s az a szép ifju vezér ott *Mikes Kelemen*, egy derék székely nemes, kinek nagy bátyja, Mihály, főfőtanácsosa a fejedelemnek.

— Jaj be gyöngy legény az eszemadta, mondja hátul egy kaczkias menyecske, mely megjegyzésre ugyancsak kapaszkodtak a kerítésre az eladó leányok, hogy valamit lássanak a szép legényből. Az ifju lovag arcza esetlegesen szintén a kerítés felé fordult, s szinte lehetlen volt, hogy fel ne tűnjék neki a küzbül álló parasztleányka, kinek arcza, a mint az ő tekintetével találkozott, egyszerre biborveressé lön, s annyira megdöbbsentnek látszék, hogy a léczet, melybe fogózkodott, hirtelen elbocsátá s egy sikoltással az alant tátongók közé esett.

Leánytársai hozzá rohantak és felemeltek, egyremásra kézdezősködve, hogy mi lelte, de a leányka igen zavartan felelt s rozszullétről, szédülésről panaszkodott, úgy hogy Erzsók asszony, az édesanyja, kénytelen volt hazavezetni.

— No ezt ugyan lenézte az a szép legény onnan — jegyzi meg az előbbi szájas menyecske, de Mihály bátya olyat nézett reá, hogy a többi szó torkán akadt.

— De már most le a kalappal, mert közel van ő nagysága is. Ez az első kocsi a *Vay Ádám* uram ő kegyelméé, a főlovászmesteré.

Utána jö a két *Révay*, az az öt lovas báró *Prényi Miklós* uram ő nagyságáé.

— Hát az a nagy fekete szakállú ur ki légyen? — kérdi kánturam Mihálybácsihoz fordulva.

— Azok, kánturam, ő nagyságának iródeákjai *Ráday* meg *Pápay* uraimék. Utánok még két tanácsúr megyen *Szatmáry Miklós*, meg *Deák Ferencz* uraimék.

— Hát ugyan azok a fiatal urak kik lehetnek, a kik az öreg urak kocsija mellett vágtatnak? — vakmerőködék egy fiatal ficzkó.

— Meg az a sallangos szerszámú a melyik ehen jön ni? — kérdi egy tüzről pattant menyecske Mihály bácsi bundáján a fekete bárány-lábat a kíváncsiság miatt tiszteletlenül megrántván.

— Elmentek innen — mordul rájuk Mihály bácsi — majd bizony én minden kopczihér urfinak a nevét meg fogom mondani. Na, lássa az ember!

S Mihály bácsi jó ideig hallgatott, hiában lesték ajakáról a szót a körülötte állók.

— Ezek már az erdélyi urak lesznek? — koczkáztatja végre kánturam, rövid lábait kétfelé vetve s mogyoró pálczájával egy közeledő kocsisorra mutatva.

— Csak ne mutogasson kelmed kánturam, mert nem illendő.

Kánturam erre felvonta borvirágos orrát, s haraghoz készült, melyet hogy kiengeteljen, Mihály bácsi folytató a magyarázót :

— Igen is — az erdélyi urak. Ezek közül kevesebbet ismerek; csak épen a nagyját, a kik az ideki való gyűlésekre jártak meg a fejedelem ő nagyságát meghívták vala, mert akkor épen Munkácson valék. Az első kocsiban a két erdélyi gróf ül *Teleky Mihály* és *Mikes Mihály* ő nagyságaik.

— Hát él még az a híres *Teleky Mihály*, a melyik erre kívül járt vala néhai *Apaffy Mihály* uram idejében, kérdi egy öreges gazdaember.

— Dehogyan él komámuram, dehogyan él, hiszen az elesett még akkor, mikor *Tökölyi* uram Erdélybe tört vala. Ez annak a fia, kövári kapitány. Az a két szép öreg ur az utánok ment kocsiban a két *Barcsay* ur : *Mihály* és *Ábrahám*. Hej csinos legény volt annak idejében mindkettő; most már mindeniknél rá esett a hó a szakállra.

Most egy hatalmas „éljen“ dördült meg, mely Mihály bácsit elhallgattatá.

A Rákóczy Ferencz kocsija következék. Hat szénfekete s francziásan szerszámozott ló vont a terjedelmes hintót; kocsis és felejtár aranytól csillogó háromszögű kalappal és vállszalagokkal, mintha az egész

most indult volna ki a XIV-ik Lajos udvarából, csak a bakon álló két fehér forgós huszár hirdeté jó messzére a magyar fejedelem érkezését.

Benn a kocsiiban *Rákóczy Ferencz*, harminczöt éves és életének legszebb korában lévő férfi. Atyjának lovagias termetét és főbb vonásait öröklé ugyan, de ez utóbbiak vadsága nélkül. Az emelt homlok az örök-kétartósságra számított kemény csigájú fürtök, kissé tulvastag szemöldök és aristokratikus metszetű szája, nemes hajlásu orr itt is megvoltak, de tündöklő szemeiben hiányzott I-ső Ferencz szemeinek vad lángja; annak éles arcvonásait némi hizékonyságra hajló izmok tölték be; a szemöldök nem állt folyvást összevonva s a szép magyar bajusz atyja torzonborz viselete helyett csinosan félresimitva, többnyire nyájas, most bánatos mosolyt mutatott.

Történetileg áll e fejedelemtől, hogy kettőben elütött elődeitől: a szerfeletti birtok- és dicsvágyban és a lenéző modorban. Ez okozá, hogy midőn mint szabadító jelent volt meg az ország határain 1703-ban, egy-szeri látásra, közeledésre mindenkit meg-

nyert, a főurakat úgy mint a legszegényebb parasztot.

Ez alkalommal is igen lassan hajtatott. Nem azért, hogy a népnek alkalmat adjon az üdvözlésre, de hogy alkalmat adjon a panaszra.

Ő igen is jól ismerte a magyar népnek fejedelméhez való öröklött ragaszkodását s azon megrögzött hitét, hogy a fejedelme személyéhez beadott kérelem, ha igazságos, betöltetik.

Most is csoportosan rohantak kocsijához. Gyászos özvegyek, kiket az ellenfél megkárosított s most kárpótlásért folyamodnak; nemes asszonyok, kik az alvidékről, gyermekeikkel idáig követték férjeiket s most fedél és élelem nélkül tanyáztak a kárpátaljai vidéken, kitéve a legkeményebb tél kiméretlen fergetegeinek. Mások kértek, könyörögtek, hogy ne hagyja el az országot; csókolták gyászos mentéje szegélyét s átölelték térdeit.

Ily bizalmat, szeretetet csak Magyarországon lehet találni.

A fejedelem kénytelen volt megállítani kocsiját.

P. SZATHMÁRY KÁROLY.

(Vége a jövő számban.)

NEMZETI SZINHÁZ.

Julius 29-ikén „Bánk bán“ dalművet játszták. A roppant számu közönség nem előadást élvezni ment színházunkba, hanem ünnepélyre, melyben az egyik szereplő fél maga akart lenni: a másik fél *Hollósy Kornélia*, Lonovicsné volt. A művész nő végbúcsút volt veendő azon színházról, melyben egy dicsőséggel, egy egész nemzet elismerésével keresztül futott pályát végzett be, s a közönség még egyszer s utoljára akará kifejezni mindazon sympathiát, szeretetet és becsülést, melyet kedvenc művésznője oly nagy mértékben megnyert és teljesen megérdemelt. S nincs a világon közönség, melynél a kit szeret, jobban meg volna szeretve, mint a magyar; mely jobban meg tudná becsülni, a kit becsül, s oly egész lélekkel tudna lelkesedni megkedvelt eszmék és egyének iránt: csaknem bálvány-imádással lehetne vádolni olykor. Azon búcsút, mely július 29-ikén a magyar nemzeti színházban végbement, irigyléssel tekintette volna tán a világ első rendű operaházaiban ragyogott művésznő is. A koszorúk, gyémántok, műértők megelégedése, halavány jutalom és vigasztalás a szívnek azon meginduláshoz képest, melyet a magyar közönség a legőszintebb

jelekben, könyvekben fejezett ki. Közönség, művész nő s az egész színházi személyzet, mely egy búcsú-jelenetben a színpadon mondá ki a művésznőhöz az istenhozadót, kölcsönösen meg voltak hatva. Nem jutott eszébe, hogy gyengeség: örege, ifja sirt, mint a gyermek.

Ily jelenet tán soha sem volt, még a mi magyar színházunkban sem. E rendkívüli tüneménynek nagyon erős okai vannak.

Hollósy Kornélia művészete és egyénisége oly kedves összhangzásban olvadt egygyé, hogy magában is a legsympathicusabb lények közé tartozott, kiket a színpadon, vagy azon kívül látunk. Valamint tisztán csengő és rendkívül hajlékony hangját nem erő és mélység jellemzi főleg, úgy játékában nem az erős szenvedélyek rohamos kifejezése különböztette meg. Mint valódi művész nő, érzé miben áll ereje, s legkisebb erőlködés sem volt tapasztalható benne, hogy kimért körét átlépjé. Egész éneke és játéka nem a dráma erős szenvedélyeire, hanem a dráma azon lyrai nemére volt teremtve, melyre kiválóan az operák vannak utalva, s melyen messze túl a valódi dráma körébe átcsapniok ritkán lehet teljes sikerrel.

Különösen azon prima-donnai szerepeknek, melyek Hollósy körét tevék, kiválóan lyrai természetűeknek kell lenniök. Művésznők, ha kevésbbé merész volt énekében, ha mérsékeltbb is játékában, mint a mai primadonnák nagy része, s a közönséget nem ragadta oly kitörő lelkesedésre, nem kevésbbé volt ellenállhatlan erejű azon varázs, mely a méltósággal párosult kellemben, mérséklettel párosult érzésben s fitogtatás nélküli egyszerűségben állott. A dalművészetnek ő mintegy idealis megtestesülése, s a hangok bája mellett másodrendűvé vált, sőt csaknem elenyészett maga a szöveg is. Dala s játéka nem annyira a képzelethez, mint közvetlenül a szívhez szólott, mint a valódi zeneművészet szokott. Kevés volt mind dalában, mind játékában a jellemzetes, de annál több az érzés, melódia és összhang.

Hollósy Kornéliánál valamint a természet megtón mindent saját körülménye emelésére, úgy maga a művészi tanulmány azon magas fokára emelkedett, mely az önismeretben áll. Bécsben kezdé tanulmányát fiatal korában, s Milánóban két évet töltött. Öt évig volt távol honától hön szeretett művésze tanulására. A látott példányok s az iskola szabályainak szorgalmas tanulmányozása által nem idegen modort és fogásokat, hanem magát a művészetet tanulá, hogy mindenkire nézve nélkülözhetlen elvei nyomán a maga tehetségét magából fejtsse ki.

Midőn 1846-ban először „Lindá”-ban föllépett a nemzeti színházban, a csak tizenhét éves fiatal leány már kész művésznő volt, s első fölléptei oly események valának, melyeket tán csak a közelebbi búcsúelőadás mult felül. — Azon lelkesedést, melylyel színházunk közönsége pályája két-három első évében ünneplé a művésznőt, könnyen tulajdoníthatják némelyek a rendkívül bájos és szép nő fiatal kellemeinek, ifjui friseségű hangjának, melyek, mint fájdalom gyakran, elenyészvén, oda lesz velök a művészet varázsa is. Hollósy Kornéliánál nem így történt. Művésze mind ez ideig megmaradt s eredeti varázsából alig vesztett: főleg egészségi szempontok foszták meg színházunkat egyik fő büszkeségétől s bennünket a megszokott, de folyvást ujnak, frisnek tetsző élvezettől, melylyel a kedves hangot és művészi dalt hallgattuk. Ő is egyik szép példája annak, hogy a valódi művészet örökre ifju marad.

Arra, hogy közönségünk oly őszinte bánattal sőt fájdalommal vált meg művésznőjétől, sokat tehetett e megszokásannyi éven át, sokat tón különösen azon kedves visszaemlékezés, melyet minden iránt tapasztalunk közönségünknel, mely-

nek datuma két évtizeddel ezelőtti időkre esik, s már csak annál fogva is, jobbnak, szebbnek tartjuk, az ujjabb kor szülötteinél; sokat tón ama művészet varázsa, melyet fenebb röviden vázolni ügyekeztem; sokat tón azon hű ragaszkodás, melylyel a művésznő, ki osztályának azon ritka kivételeihez tartozik, kikben a hirtvágy kevesebb a valódi tehetségnel, s kik szerénységgel párosítják a diadalokat, mind végig megmaradt a nemzeti színháznál, alig egy két vendégszereplést s pár évi szünetet kivéve. De volt egy indok még, melyet ki kell emelnünk, s ez a köztisztelet, melyben a művésznő egyénisége a színpadon kívül is részesült.

A tisztelet nem mindig párosul a szeretettel: Hollósy Kornéliánál azonban a kettő teljesen egyesült. Ő nemcsak művészetére, hanem egyéniségére nézve is e tekintetben méltán megérdemli a magyar *Lind Jenni* nevet.

Hollósy-Lonovics Kornélia nemcsak a színpadi szereplés által volt diszére a nemzeti színháznak, nemcsak művészetével tett hasznot intézetünknek, hanem egész életpályája is hasznos lehet azon buzdítás által, melyet magában foglal.

Ő, egy tisztos nemesi család leánya, szülői ellenzésével adja magát a művészi pályára, azon időben, mikor mind a nemesi czim iránt több volt az elfogultság, mind a művészi pálya iránt nagyobb az előítélet. Azon idők óta mintegy husz év folyt le: azóta a nemesi elfogultságnak s a művészet iránti előítéletnek tetemesen apadnia kellett; de hol van példa rá azóta, hogy hasonló elszántsággal s ellenzések és a magánéletben is kinálkozott hasonló jövő mellett egy-egy, a természetől hivatott tehetség adta volna magát a színészi pálya bármelyik szakára? — A lefolyt hónapok alatt országszerte tartatának színészi műkedvelő előadások, s nem egy helyen mutatkoztak kétségkívül kitünő művészi tehetségek, — de nem hallottuk, hogy valamelyik azon hivatásra szánta volna magát, melyre születve látszik lenni.

Hollósy-Lonovicsné buzdító példájára tehát nagy szüksége volt nemzeti színházunknak. — És épen az ő példájára; mert megmutatá, hogy a színésznő nemcsak a színpadon nyerhet tapsokat, hanem az életben és társadalomban is köztiszteletben álló, sőt mondhatni ünneplott egyén lehet; s mert alig van példa rá, hogy művész a természetnél fogva inkább épen azon művészi szakra lássék születve lenni, mint ő vala. Az ő példája csak azt buzdíthatja, kiben valódi kétségtelen hivatás van a pályára.

V E G Y E S.

— A *Szépirodalmi Figyelőről* mindenféle hírek jöttek forgalomba a többi lapok ujdonságai közt. Mi tehát szükségesnek látjuk kijelenteni, hogy e hírek legalább is koraiak, miután a Figyelő eddigi viszonya még eddig semmi változásnak nem indult. Magán, bizalmas körben volt szó oly javítások behozataláról, melyek e lapnak *csak előnyére fognának lenni*, de e részben is elhatározva, vagy munkába véve ez ideig semmi sincs. Collegáink szíves részvételét köszönjük, de kissé időelőtti volt.

— *Ács Károly* ur, pesti lakos, 100 ft. alapítványt tett a Kisfaludy-társaság részére.

— A Kisfaludy-társaság tisztelt pártolói kéri az igazgató: méltóztassanak e hó folytán és a jövőnek derekáiig *pénzküldeményeiket* a társaság könyvtárához *Éggenberger Ferdinánd urhoz* (Pesten, a barátok terén) intézni; netalán *reklamatiókat* pedig a könyvek iránt egyenesen a kiadó hivatalhoz (*Emich Gusztáv*, barátok tere: 7 szám). — Kik *alapítvány levél* mintákat kívánának: *Szathmáry Lajos* gazd. egyesületi pénztárnok urnál e hó folytán is legbiztosabban fogunk találni. — Kiknek pedig *lapunk szerkesztőségével* lenne ügyök, szíveskedjenek *Gyulai Pálhoz* fordulni. (Lakása: Sándor utca 17 sz.). Különböző intézkedés történt, hogy az igazgató, illetőleg szerkesztő, nevére címzett levelek is a megbízott kezekbe jussanak.

— A nemzeti kör a magyar írók segélyegyletének alaptökéjéhez elhatározta 200 frtal járulni; elhatározá egyzersmind, hogy e jótékony egyesület alaptökéje gyarapítására hirdetett sorshuzás nyeresemény tárgyait 80 ft. értékű photograph és pastell képgyűjteménnyel szaporítja. — Már van néhány ily kijátszandó becses tárgy az egyesület pénztárnokánál. Kitünő szép egy női díszasztalka, s egyéb értékes tárgyak is vannak. Miután *vásárolni* semmit sem szabad: az egyesület onnan vár, honnan semmi nemzeti ügy nem vár hiába: a honfiak s honleányok áldozat készségétől.

— A nagy-körösi Tomori-díjat (5 arany) ez idén Dömötör János nyerte magyar dolgozataért.

— A nemzeti színház megnyitása 25 éves

emlék-ünnepének részletei lesznek: *Jókai prologja*, több művész, ezek közt Jókainé által előadva; továbbá *Vörösmarty* „Árpád ébredése“ (benne Árpád: *Egressy*; a költő: *Feleki*; a nő: *Munkácsi Flóra*); végre nemzeti zene és táncz. Lesz tehát *ezüst lakodalom*: ezüst van-e sok az intézetnek, az más kérdés.

— *Fischer Náthán* győri izraelita folyóiratából: „Ifjúsági iratok a magyarhoni mindkét nembeli izraeliták számára“ — az I. és II. füzet megjelent. Összeállítása mutatja irányát. Egy pár gyöngye verset nem számítva, elül van egy *keleti rege*, aztán egy eredeti *magyar tárgyú beszély*. Majd *életrajzok* következnek, ily rendben: I. Cohn Albert. II. Deák Ferencz. III. Guttmann Jákó. IV. Vörösmarty Mihály. *Történelmi adatok*. (Az ilyenek nem *adatok*, hanem *kivonatok* v. képek a történelemből.) A makabaeusi szabadságharcz, vele szembe: *Zrinyi Miklós*. Azután *földisme*: I. Palaestina. II. Magyarország. Végre *természetrajz, természettan és különféle*. Versek dolgában figyelmeztetjük a szerkesztőt *Frankl* héber tárgyú költeményeire, melyekben izraelitaság mellett izlés is van.

— *Toldy Ferencztől*: „A magyar irodalom története“ már *harmadik* javított kiadásban jelent meg *Emich Gusztávnál*. Ára a 2 kötetnek 2 ft. — Vajha a mohácsi vész utáni irodalom történetének folytatását is mielőbb jelenthetnők.

— *Robonyi Géza* és *Petényi Otto* kereskedelmi füzetes folyóiratukat *lappá* változtatják, mely minden hónapban 3-szor, a tizes napokon, fog megjelenni.

— *Zombory Gedő* előfizetést hirdet „Fény és Árny“ czimű történeti beszélyeire, melyeknek *egész jövedelmét* egy Szatmáron állítandó *Kölcsöy-szoborra* igéri szentelni. Ára 1 ft. előf. határidő jul. 15-ke, (mihozzánk aug. 2-án jutott.) Megjelenik oct. 1-jén.

— „Emlékirat a győr-pápa-kezdhelyi vasut ügyében“ czime egy kis memorandumnak, mely ama tervezett vasut alapítóinak választmánya részéről közelebb nyomtatásban megjelent.

— *Orbán Balázs* „Utazás keleten“ czimű, eredetileg *öt* kötetre tervezett munkáját, tárgy-bőség miatt, most egy VI-dik kötettel szaporítja, melynek külön előfizetése 1 ft. Immár e VI. kötet is kijött.

ÚJ KÖNYVEK *).

- KOLOZSVÁBI ALBUM.** Szerkesztik b. *Bánffy* Dezső, *Deák* Farkas, *Réthy* Lajos. Ára 2 ft. (Stein, Kolozsvár.)
- NAGY-KÖRÖSI ÜNNEPÉLY.** Ima, emlékbeszédek és költemény, melyek a n.-körös kórház megnyitási ünnepélyekor, jun. 18 és 19-én előadattak. — Ára 30 kr. *Az intézet javára.* (Szilágyi, Kecskemét.)
- BUDAPESTI SZEMLE.** Szerkeszti és kiadja *Csengery* Antal. XLVIII. és XLIX. füzet. Ára 10 füzetnek 10 ft. (Emich, Pest.)
- MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.** (Monumenta Hungariae historica.) Kiadja a magyar tudományos akadémia történelmi bizottsága. Első osztály: Okmánytárak. VIII. és IX. kötet. (15. és 16. szám.) Ára egyes kötetnek 3 ft. 50 kr. (Eggenberger, Pest.)
- ERDÉLYI TÖRTÉNELMI ADATOK.** IV. kötet. (Új folyam. I. kötet.) Kiadja az *Erdélyi Múzeum-Egyesület.* Szerkeszti *Szabó* Károly. Ára 2 ft. (Stein, Kolozsvár.)
- PANTHEISMUS és SZEMÉLYES ISTEN.** Értekezés. A magyar tudományos akadémiában olvasta *Greguss* Ágost. Különnyomat a m. akad. Értesítőből. (Emich, Pest.)
- MAGYAR AKADÉMIAI ÉRTESÍTŐ.** A philosophiai, törvény- és történettudományi osztályok közlönye. Az akadémia rendeletéből szerkeszti *Csengery* Antal, akadémiai jegyző. Harmadik kötet. Első füzet. (Eggenberger, Pest.)
- ERDÉLY ÉRMEI KÉPATLASZSZAL.** Közli dr. *Érdy* János, a magyar tudományos akadémia rendes tagja, és a magyar nemzeti múzeum régiségtárának őre. A m. tud. akadémia kiadása. Ára együtt 7 ft. (Eggenberger, Pest.)
- EGY CONTINENTÁLIS EMELKEDÉS és SÜLYE-DÉSRÖL.** Europa délkeleti részében. Előadta a magyar tudom. akadémia köz. ülésében dec. 12. 1861. *Szabó* József l. t. V. könyomatú ábrával. Ára 2 ft. (Főczim: A M. TUDOM. AKAD. ÉVKÖNYVEI. Tizedik kötet. VI. darab.) (Eggenberger, Pest.)
- A budapesti SEBÉSZI és ORTHOPAEDIÁI MAGÁN GYÓGYINTÉZET** harmadik évi működésének eredménye. Közli *Batizfalvi* Samu, orvos stb. Tíz fametszvénynyel. (Müller nyomdája, Pest.)
- JÓZSA.** Költemények. Irta *Ponori Thewrewk* Emil. A költő arcképével. (Kilián, Pest.)
- SZERELEM és ESKÜ.** Regény. Irta *Mészáros* István. (Emich, Pest.)
- UTAZÁS KELETEN.** Irta *Orbán* Balázs. V. és VI. kötet. Ára egynek 1 ft. (Stein, Kolozsvár.)
- IFJUSÁGI IRATOK** a magyarhoni mindkét nembeli izraeliták számára. Az I. kötetnek 1. és 2. füzet. Többek szives közreműködése mellett szerkeszti és kiadja *Fischer* Náthán, a győri izraelita elemi főiskolák magyar nyelvtanítója. Ára 8 füzetnek 4 ft. (Sauerwein, Győr.)
- A FELTÁMADÁS és SPIRITUALISMUS,** vagyis *Védelme* a Jézus testi feltámadása igazságának a tudomány szempontjából. Irta *Filó* Lajos. nagykörös reform. lelkész. Ára 40 kr. (Szilágyi, Kecskemét.)
- SÁROSPATAKI FÜZETEK.** Protestáns és tudományos folyóirat. stb. szerkeszti *Antalfi* János. Hatodik évfolyam. VI. Ára 1 évre 6 ft. (Sáros-Patak, a főiskola betűivel).

TARTALOM.

*) Hogy ez állandó rovatot minél teljesebbé tehesük, kéretnek a t. kiadó, illetőleg szerző urak, hogy az újonnan megjelenő művekből egy-egy példányt, vagy legalább annak egész címét, hozzánk beküldeni sziveskedjenek. *A szerkesztőség.*

Két ó-székely ballada. *Gyulai* P. — Önbírálat. — Kullervo. *Fábián* I. — Borics és Prezlava. *Tompa* M. — A salánki kastély. *P. Szathmáry* K. — Színház. — Vegyes. — Új könyvek.

Előfizetési felhívás.

A **Szépirodalmi Figyelő** első féléve, mely novemberrel kezdődött, *ápril végén lejárt.* Figyelmeztetjük erre tisztelt előfizetőinket.

Miután a novemberi előfizetésnél az a kellemetlenség jött közbe, hogy az év elején lapunk nem nagy számú példányban nyomtatván, későbbi előfizetőinket csak hiányosan elégíthettük ki (különösen a 8 első szám egészen elfogyott): nehogy e csonka folyam továbbra is zavarólag hasson, a félévi folyamot ápril végén egészen berekesztők és május elejével a számokat újra kezdtük (1, 2, 3,) hogy így legalább a jelen félévi folyam teljes legyen.

Előfizetés május—októberi félévre . . . 5 ft.

Azon t. előfizetőink, kik a 8 első számot nem kapták, annak idejében méltóztásának előfizetésüket októberig kiterjeszteni; hogy így legalább e második félévi folyamot teljes számban birhassák.

Heckenast Gusztáv
kiadó.

Arany János
szerkesztő.

Arany János, felelős szerkesztő és laptulajdonos.

Kiadó: Heckenast Gusztáv.